

ділянками, обмеження окремих правомочностей власників і землекористувачів, а також особливий порядок функціонування кадастрово-реєстраційної системи. Водночас подальша еволюція правового регулювання свідчить про прагнення держави відновити правову визначеність, баланс приватних і публічних інтересів та належний рівень захисту прав на землю, що підтверджує тимчасовий і винятковий характер воєнних відступів від загальних принципів земельного права.

Список використаних джерел

1. Бакшеєв О.С. Правовий режим земельних ділянок, сформованих у період дії воєнного стану. Нове українське право. 2022. С. 234-239.
2. Заплітна І.А. Земельне законодавство в період воєнного стану. Галицькі студії: Юридичні науки. 2023. С. 22-27.
3. Земельний кодекс України : Закон України від 25.10.2001 № 2768-III (зі змін. і допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14> (дата звернення: 26.02.2026).
4. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР (зі змін. і допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 26.02.2026).
5. Парчук І. О., Є. В. Бутенко. Земельні відносини в умовах військового стану їх особливості та зміни. Національний університет біоресурсів і природокористування України. 2022. С. 44.

ЗАІКА Юрій Олександрович,
доктор юридичних наук, професор
головний науковий співробітник
відділу приватного права і процесу
Науково-дослідного інституту
приватного права і підприємництва
імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України,
м. Київ

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ МАЙНОВИХ ПРАВ ЧЛЕНАМИ СІМЕЙ ЗАГИБЛИХ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ: ПРАВОТВОРЧІ ТА ПРАВАЗАСТОСОВНІ АСПЕКТИ

Соціальне забезпечення військовослужбовців та членів їхніх сімей є фундаментальним складником загальної системи соціального захисту громадян. В умовах воєнного стану такий захист постає як міжгалузевий нормативно-правовий інститут, норми якого забезпечують реалізацію встановлених законодавством гарантій, пільг, субсидій, переваг і компенсацій, зокрема й у разі загибелі (смерті) військовослужбовця.

Нормативно-правову основу цієї інституції становить Закон України від 20 грудня 1991 року [4] та низка урядових актів, які регулюють порядок виплат у разі травмування, інвалідності чи смерті захисника.

1. У мирний час розмір одноразової грошової допомоги сім'ї військовослужбовця, який загинув під час виконання обов'язків військової служби, має динамічний характер, оскільки прив'язаний до прожиткового мінімуму для працездатних осіб і становить його 750-кратний розмір. Натомість на період дії воєнного стану Кабінет Міністрів України нормативно зафіксував зазначену виплату у твердій грошовій формі – в обсязі 15 000 000 гривень [3]. Такий підхід зумовлює очевидну правову дискримінацію залежно від часових меж настання юридичного факту: зокрема, обсяг матеріального забезпечення родин суб'єктів, які загинули під час проведення антитерористичної операції, та тих, які полягли після введення правового режиму воєнного стану, суттєво відрізняється. Більше того, починаючи з 2022 року, кумулятивний індекс інфляції в Україні сягнув близько 68 %, що призвело до еквівалентного знецінення реальної вартості виплати.

Зафіксований у твердій національній валюті розмір допомоги втратив свою первісну купівельну спроможність, що нівелює превентивну функцію держави та ставить під сумнів дотримання принципу соціальної справедливості при встановленні виплат в умовах тривалої економічної нестабільності

Вважаємо доцільним використати досвід Монреальської конвенції (1999 р.) яка визначає порядок відшкодування шкоди, заподіяної каліцтвом пасажирів, чи його смерті, пошкодженням чи втратою багажу на повітряному транспорті [2], і встановлює обрахування компенсації у *спеціальних правах запозичення* (СПЗ). Курс СПЗ публікується щоденно та визначається на основі доларової вартості кошика з п'яти провідних валют: долара США, євро, китайського юаня, єни та фунта стерлінгів. Так, наприклад, на 10 травня 2026 р. Національним банком України був встановлений курс 60,2594 грн. за 1 СПЗ.

2. За відсутності особистого розпорядження загиблого право на отримання грошових виплат отримують діти, подружжя, батьки, внуки (якщо їх батьки померли), подружжя, особа, яка проживала з загиблим однією сім'єю та утриманці. Тобто, в цій частині законодавець прирівнює фактичні шлюбні відносини до зареєстрованого шлюбу, створюючи колізію з правовим статусом такої особи, встановленим у сімейному законодавстві [1].

Законодавство обмежує право на отримання одноразової грошової допомоги для осіб, притягнутих до кримінальної чи адміністративної відповідальності за правопорушення проти загиблого (померлого), за умови набрання судовим рішенням законної сили. Аналогічні правові наслідки у вигляді відмови виплати передбачені у разі судового встановлення факту ухилення особи від виконання обов'язків з утримання померлого за його життя. Водночас у судовій практиці спостерігається казуальна неоднорідність щодо визначення процесуального моменту встановлення такого факту.

Вважаємо що право на одноразову грошову допомогу у рідних військовослужбовця виникає виключно за умови настання факту його загибелі, а тому, поки особа є живою, будь-які вимоги щодо усунення інших осіб від отримання такої допомоги є передчасними та позбавлені правової підстави через відсутність самого об'єкта спору та відповідного суб'єктивного права.

Коло суб'єктів, які претендують на отримання грошових виплат, безпосередньо пов'язане з інститутом оспорування батьківства після смерті особи.

Відповідно до ч. 1 ст. 137 Сімейного кодексу України, ключовою передумовою для такого процесу є наявність нотаріально засвідченої заяви про заперечення свого батьківства, яку чоловік мав подати за життя. Проте в умовах воєнного стану, коли сотні тисяч родин роз'єднані, а мільйони жінок перебувають за кордоном, чоловікові з об'єктивних причин може бути невідомо про подружню зраду та вагітність дружини. З огляду на це, вважаємо за доцільне доповнити ст. 137 СК України положенням такого змісту: якщо особа не знала й не могла знати про вагітність дружини або з поважних причин не володіла інформацією про те, що її записано батьком дитини, оспорити батьківство можуть її спадкоємці.

Список використаних джерел

1. Заїка Ю. О. Колізії норм новітнього законодавства в умовах воєнного стану. *Часопис Київського університету права*. 2024. № 1. С.44–47. DOI: 10.36695/2219=5521.1.2024.07
2. Конвенція про уніфікацію деяких правил міжнародних повітряних перевезень (Монреаль, 28 травня 1999 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_594#Text
3. Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану. Постанова Кабінету міністрів України від 28 лютого 2022 р. № 168. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2022-%D0%BF>
4. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей. Закон України від 20 грудня 1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12>

ЗАЙЦЕВ Олексій Леонідович,
кандидат юридичних наук, професор
завідувач кафедри цивільного, трудового та
господарського права ННІ № 1
Харківський національний університет внутрішніх
справ,
м. Харків

АДАПТАЦІЯ ДОСТУПУ ДО ПУБЛІЧНИХ СЕРВІСІВ ЄС В УМОВАХ ВІЙНИ

З метою адаптації національного законодавства до стандартів Європейського Союзу в умовах війни слід розглянути право на доступ до публічних сервісів ЄС, що регулюється низкою директив, які спрямовані на забезпечення рівного та недискримінаційного доступу до послуг для всіх громадян ЄС. Ось деякі з ключових директив: